

ДР РУЖИЦА ГУЗИНА (1911-1991)

Реч проф. Мирка Мирковића на комеморацији одржаној на Правном факултету у Београду 23. децембра 1991. године

Одајемо дубоку пошту сенима Ружице Гузине. Поступала је вансеријски, честито, када су у питању људске судбине и радознало, зналачки и критички, при кретању кроз друштвене и научне лавиринте.

Ко год се сећа бар наших последњих година - пролома и испитивања савести у њима - биће начисто са тим да је недовољно рећи да је Ружица Гузина била истакнути правни историчар, професор и друштвени посленик. Суштина је у томе да се она, пре свега, исказивала као стамена и морално непољуљана личност. Одатле су проистицали сви њени друштвени и научни импулси, све њене етичке и истраживачке мере. Она није припадала леденим професионалцима који за време обављања своје делатности човечност упућују на одсуство. Смисао научних трагања препознавала је и признавала као часну службу одгајивању слободарства и бољих услова живота. Ту је једна од најснажнијих клица и један од пресудних моралних подупирача њене напредности на научном и друштвеном пољу. Неминовно је и праведно рећи да је она успевала да одоли бројним догматским замкама, те да својом здравом памећу и честитошћу - удруженим са знањем - држи корак са оним што отцепљује од тмине и наводи ка свету остварљивих бољитака и праву на истинско демократско дисање.

О томе - на свој начин - сведочи и њено научно дело. Оно је разноврсно, десенијама грађено, обимно. Написала је многе студије и уџбеничке текстове и око педесет расправа и чланака. Сваки познавалац њеног дела потврдиће да је оно и комплементарно, својим тематским саставницама и сликовима идеја. Ружица Гузина се усредсређивала на поједине средишне државноправне проблеме Србије XIX и XX века. Уједно је на истраживачком виду држала и претходна раздобља те земље и суштаствене процесе у њеном окружењу. Занимала се за правне, друштвене и политичке процесе у Срба под Турцима. Размишљала је о условима постанка држава код Јужних Словена. Расуђивала је о појединим појавама у хрватском народном препороду али и у политичко-правном бићу прве и друге Југославије. Па, ипак, главнина њеног стваралаштва посвећена је праву, друштву и политици Кнежевине и Краљевине Србије. На том подручју она се најбрижљивије и врло инвентивно методолошки испитала. Могуће је рећи да је самој себи поручила да је недовољно, спознајно наупутно, да развој државе и права буде искључиво њима самима тумачен. Нормативистичка и формалнологичка размишљања - ма како и она понекад блиставо изгледала - сматрала је ускотрачним далеким од спознајне понуде фундаменталних друштвених процеса. Зато се она испомагала политичко-историјским и социолошким инструментаријем. Повезивањем тих средстава са знања поузданије се приближавала узрочности и суштини мена испитиваних појава. Њени бројни радови - особито њене опсежне и незаобилазне студије о кнежини и постанку српске буржоаске

државе и општине у Кнежевини и Краљевини Србији - уверљиво опредељују такав интердисциплинарни приступ.

Ружица Гузина је створила неколико битних, веома запазивих, тематских циклуса. Посебну пажњу заслужују њени прилози о самоуправи Срба под Турцима, локалној самоуправи и управи у Србији XIX века и самоуправи сеоских општина у првој Југославији. Такође и они посвећени динамичној социолошкој карти Србије: развоју њеног друштва, својинских односа, друштвено-економској условљености државноправних промена у њој, од Првог српског устанка до почетка првог светског рата. Ружица Гузина се предано бавила и политичким идејама и подухватима Светозара Марковића. Истраживачки је откривала средину његова деловања, идејне узвишице које је он градио, сметње на путу тога србијанског мислиоца и борца, те је тако стварала основе за употпуњавање његовог научног портрета. Особени круг чине и њени чланци о националном и југословенском питању. И они говоре о њеној тежњи да се не предаје, по правилу, сивим конвенционалностима, а своју мисао не своди на неме и вазда заморне стереотипе.

Ружица Гузина је била универзитетски педагог за памћење. Са припадницима младих нараштаја знала је да говори неуштогљено, истинољубиво. Са ретко виђеним полетом и без демагошког патоса. Казивала је шта мисли, а знала је да чује шта се мисли о њеним судовима о научним и друштвеним актуалијама. Узимала је у обзир запажања младости и знала да их уноси у свој педагошки и етнички арсенал.

Веома разговетно се одређивала према актуелном, понекад веома ужареним, друштвеним питањима. Пред њима није узмицала да би на штету части сачувала свој лични мир. Седамдесетих година је више него зорно, као један од ређих јавних радника, показивала и доказивала да приврженост истини представља један од највреднијих драгуља у кодексу хуманизма. Нечасно је да се то превиди. Са том карактерном цртом остала је своја и била друштвено цењена.

Због свега тога остаје нам оно што као људи можемо да учинимо: да изговоримо хвала и слава незаборавној Ружици Гузини.